

De verhouding van volksvertegenwoordiger Thomas Debacker tot het VNV (I)

Bieke VERHAERT

Thomas Debacker was tussen de twee wereldoorlogen de centrale figuur van het Vlaams nationalisme in de Turnhoutse Kempen. Hij is met zijn organisatie toegetreden tot het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), er weer uitgetreden en opnieuw toegetreden. Het is deze ontwikkeling die wij willen onderzoeken en verklaren.

1. Debacker en de Katholieke Vlaamse Volkspartij (KVVP) vóór 1932¹

Th. Debacker werd geboren te Mol op 3 april 1892 uit een burgerlijk-katholieke familie. Na de lagere school te Mol en de humaniora bij de jezuïeten te Aalst ging hij voor onderwijzer studeren te Malonne. Tijdens de vakantieperioden van zijn onderwijzersopleiding werkte hij actief mee aan de stichting en de werking van een Molse studentengilde, „Vlaamsch en Volksch”, die zich onder meer tot doel stelde „kloeke verdedigers (te zijn) van onzen Katholieken Godsdienst, onvermoeibare werkers aan de verheffing van ons volk en de verkrijging zijner taalrechten”. In 1916 — hij was ondertussen tot onderwijzer benoemd in de Molse gemeenteschool — trok hij samen met enkele vrienden als vrijwilliger naar het front. Na zijn terugkeer in 1918 begon hij opnieuw les te geven in de gemeenteschool en werkte hij zich verder in bij de plaatselijke katholieke partij, waarin hij zijn eerste stappen reeds had gezet tijdens zijn studentenjaren.

Bij de parlamentsverkiezingen van 1921 kreeg hij de vierde plaats op de Turnhoutse katholieke lijst toegewezen, maar hij werd niet verkozen. Debacker sympathiseerde met de frontpartij, maar probeerde niettemin in 1925 nog een verkiesbare plaats op de katholieke lijst te verwerven. Deze poging mislukte evenwel. De Backer stichtte daarom een eigen partij, de Katholiek Vlaamse Volkspartij (KVVP), en bood een eigen lijst aan, die verbonden was met die van de frontpartij in andere arrondissementen. Deze keer werd hij met 5.347 stemmen verkozen voor de kamer, waarop hij zijn betrekking als onderwijzer opzegde.

1. Zie G. VAN GORP, *Thomas De Backer en de Katholieke Vlaamse Volkspartij in het arrondissement Turnhout tot 1932*, lic.-verh. Leuven, 1980.

Op 11 juli 1925 verscheen het eerste nummer van zijn eigen weekblad *De Nieuwe Kempen*. Het Kempische publiek bleek niet ongevoelig te zijn voor Debacker en een katholieke partij die daarbij uitgesproken vlaamsgezind was. Dat bewees onder meer ook de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen van 1926. Bijna in alle gemeenten waar KVVP-kandidaten opkwamen, behaalden zij één of meer zetels. In Mol haalde de KVVP 4 zetels. Debacker werd gemeenteraadslid en een jaar later schepen.

Als overtuigd en diep gelovig katholiek schreef hij vóór de verkiezingen van 1929 samen met zijn medewerker en geldschietster, de Turnhoutse drukker-uitgever Jan Van Mierlo, een brief naar kardinaal Van Roey om hem zijn goedkeuring voor het zelfstandige optreden van de KVVP te vragen². Van Roeys antwoord was afwijzend en werd in katholieke bladen gepubliceerd. Debacker en Van Mierlo reageerden door een verweerschrift uit te geven dat ze samen met de jezuïeten Stracke, J. Van Mierlo en Van Opdenbosch opgesteld hadden.

De moeilijkheden met de hogere katholieke geestelijkheid tastten geenszins de verworven electorale positie van Debacker aan. In 1929 werd hij met 11.979 stemmen — ruim het dubbele van het totale aantal stemmen van 1925 — opnieuw kamerlid. De Gentse advocaat en verdediger van August Borms na de eerste wereldoorlog, Edmond Van Dieren, die in Vlaams-nationale kringen de federalistische oplossing verdedigde, werd verkozen tot senator voor het kiesarrondissement Mechelen-Turnhout. De provincieraadsverkiezingen van juni 1929 leverden vier verkozen op — drie meer dan in 1925. Het lijdt niettemin geen twijfel dat zonder ingrijpen van hogerhand de verkiezingsuitslag er nog beter had uitgezien.

De snelle doorbraak van de KVVP in 1925-1929 is te verklaren door een brede sympathie bij de lagere geestelijkheid en in ACW-middens waarin Debacker vroeger gemiliteerd had, en door actieve steun van studenten en onderwijzers.

2. Ideologische tegenstellingen in het Vlaams-nationale kamp³

De Vlaams-nationale partijpolitiek vertoonde in de jaren 1929-1932 een beeld van verwarring en verdeeldheid. Er bestond geen vaste algemene organisatie en geen gemeenschappelijk programma, zodat een machtsstrijd tussen de verschillende Vlaams-nationale groeperingen in de hand werd ge-

2. H. J. ELIAS, *25 jaar Vlaamse beweging 1914/1939*, Antwerpen, 1969, II, p. 139 en 141; III, p. 102. WILLEMSEN, *Het Vlaams nationalisme*, Utrecht, 1969, p. 321-322. G. VAN GORP, *o.c.*, p. 121-130.

3. WILLEMSEN, *o.c.*, p. 286-321. H. J. ELIAS, *o.c.*, III, p. 80-108.

werkt. De ideologische verdeeldheid in Vlaams-nationale kringen kristalliseerde zich rondom twee duidelijke objectieven, die geleidelijk sterker met elkaar verweven geraakten : de tendens om politiek Groot-Nederland voorop te zetten in de Vlaams-nationale beweging en het streven naar uitbouw van een eigen, nationalistisch maatschappijbeeld, dat als ideaal kon nagestreefd worden.

De aanslepende economische crisis en de daarmee samenhangende sociale spanningen werkten immers overal het in-vraag-stellen van het liberaal-kapitalistische systeem en het democratisch-parlementaire stelsel in de hand. Het ter-discussie-stellen van het parlementarisme werd in Vlaams-nationale kringen nog gestimuleerd door de omstandigheid dat het Belgisch parlement bij de Vlaams-nationalisten nooit een geliefde instelling geweest was, een reputatie die er bij het uitblijven van een bevredigende taalwetgeving zeker niet op verbeterd was.

De katholieke maatschappijleer, het solidarisme, dat de overbrugging van de klassentegenstellingen vooropstelde, was door de katholieke Vlaams-nationalisten steeds als vanzelfsprekend aanvaard, maar werd nu meer uitdrukkelijk naar voren geschoven. Voeling met het Italiaanse en het Duitse concept, die het solidarisme verbonden met een autoritaire staatsopvatting, lagen voor de hand door de uitgesproken nationalistische wortels van deze bewegingen.

Ook het vraagstuk Groot-Nederland werd vanaf 1929 in Vlaams-nationale kringen scherper gesteld, mede n.a.v. de Bormsverkiezing in het arrondissement Antwerpen en het Vlaams-nationale electorale succes in mei 1929. Die brachten immers een radicalisering van de Vlaams-nationale standpunten mee, ook in anti-belgicistische zin.

De extreem Dietse gedachte, die gepaard ging met een uitgesproken autoritarisme, werd in Vlaams-nationale kringen in de eerste plaats belichaamd door de Westvlaamse groep rondom Joris Van Severen, die in 1929 niet herkozen werd voor de kamer. Twee andere belangrijke Groot-Nederlanders waren de Westvlaamse advocaat-volksvertegenwoordiger Jeroom Leuridan en de populaire parlementariër voor het arrondissement Mechelen, Ward Hermans. Deze talentrijke propagandist, het enfant terrible in Vlaams-nationale kringen, was trouwens vlug geneigd de meest extreme standpunten tot de zijne te maken, ook inzake autoritair solidarisme. De extreem Dietse standpunten werden gepropageerd door de weekbladen *Vlaanderen* en het naar een „nieuwe orde” lonkende *Jong-Dietschland*, die eind 1933 zouden samensmelten.

Het debat over de kwestie federalisme of Groot-Nederland nam in alle hevigheid toe n.a.v. het zogenaamde Federaal Statuut, dat op 25 maart 1931 door de Vlaams-nationalisten in de Kamer werd ingediend. De geestelijke vaders van dit plan waren de Noordnederlandse historicus Prof. Geyl en de Antwerpse volksvertegenwoordiger Herman Vos, die op dat moment ook ka-

merfractieleider van de Vlaams-nationalisten was en hoofdredacteur van het Vlaams-nationaal dagblad *De Schelde*. Het vraagstuk federalisme als einddoel of als tussenstap naar Groot-Nederland was in dit ontwerp zorgvuldig vermeden om een eenstemmigheid onder de Vlaams-nationale parlementariërs te kunnen verkrijgen. De bedoeling van de opstellers was een discussie over het federalisme met de katholieke minimalisten uit te lokken. De houding van de extreem Dietse groep wakkerde echter de discussie en de tegenstellingen in eigen kamp aan. Hoewel de Groot-Nederlanders Leuridan en Hermans de ontwerp tekst ondertekend hadden, desolidariseerden ze zich beiden openlijk ervan op 19 juli 1932 in de kamer. Het voorstel tot in-overwegingneming werd diezelfde dag nog in het parlement verworpen.

In diezelfde periode namen ook de problemen met de fascistisch gezinde Van Severen in West-Vlaanderen toe. Die werd op 15 september 1931 uit het Katholiek Vlaams Nationaal Verbond gesloten en ging van start met een eigen organisatie, het Verbond van Diets Nationaal Solidaristen (Verdinaso), dat op radicaal Dietse en autoritaire leest geschoeid was.

Ook met Ward Hermans bleven de moeilijkheden niet uit. Wars van alle groepsdiscipline en geneigd zich steeds op de voorgrond te dringen had deze zich onsympathiek gemaakt onder de Vlaams-nationale parlementsleden⁴. Zonder zich openlijk voor het Verdinaso uit te spreken werkte hij nu in eigen arrondissement ten voordele van de Dinaso-syndicaten. Hiermee ging hij regelrecht in tegen de op 2 mei 1932 door de Vlaams-nationale kamergroep aangenomen motie om iedere samenwerking met het Verdinaso af te wijzen. Toen Hermans bovendien aan de Vlaams-nationale kamerfractie zijn voorwaarden tot verdere samenwerking wilde opdringen, die een grotere zelfstandigheid van de Mechelse organisatie beoogden, sloot de fractie hem op 23 mei 1932 uit de parlementaire groep.

Mei 1932 was trouwens voor de Vlaams-nationalisten een bewogen maand. Ook de in 1929 gekozen provinciale senator voor Antwerpen, Jan Van Mierlo, die reeds op 19 februari 1931 een eerste maal uit de Vlaams-nationale parlementsfractie was verwijderd, besloot op 28 mei 1932 definitief ontslag te nemen uit de Turnhoutse Vlaams-nationale partij o.l.v. Debacker en zich weer bij de katholieke partij te voegen. De ideologische conflicten binnen het Vlaams-nationalisme hadden ook in het Turnhoutse hun beslag gekregen. Samen met de terugkeer van volksvertegenwoordiger Vindevogel van het arrondissement Oudenaarde naar de katholieke partij verklaart dit alles de nationalistische nederlaag in de parlementsverkiezingen van november 1932.

4. Zie hierover WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 295-297 en ELIAS, *o.c.*, III, p. 105.

3. De weerslag van de ideologische crisis in het Turnhoutse Vlaams-nationalisme⁵

De conflicten in de jaren 1930-1932 binnen de KVVP van Debacker waren een afspiegeling van de algemeen gangbare ideologische discussies in het Vlaams-nationale kamp, ook al speelden hier persoonlijke en opportunistische motieven mede een rol.

Hoofdfiguren in de Turnhoutse disputen waren Thomas Debacker en Jan Van Mierlo. Van Mierlo, eigenaar van een Turnhoutse drukkerij en uitgeverij, was medewerker van de KVVP sinds haar oprichting en steunde sinds 1925 ook financieel de „Vereeniging De Nieuwe Kempen”, die het gelijknamige blad uitgaf. Het papier waarop *De Nieuwe Kempen* werd gedrukt, werd trouwens ook door hem gratis geleverd. Om deze redenen eiste hij dan ook invloed en controle op de inhoud van de artikels, ook al werd de redactie voor het grootste gedeelte door Debacker en anderen verzorgd.

Van Mierlo was een vurig tegenstander van het Groot-Neerlandisme, zoals o.a. bleek uit zijn polemieken met het weekblad *Vlaanderen* van maart tot oktober 1930. Voor zijn meningsverschil met *Vlaanderen* kreeg hij tot mei een tribune in *De Nieuwe Kempen*. Maar in een artikel van 7 juni 1930 in *De Nieuwe Kempen* viel Debacker Van Mierlo onrechtstreeks aan door te pleiten voor een onvoorwaardelijke eendracht tussen alle Vlaams-nationalisten — óók Groot-Nederlanders — en door zich voorstander te verklaren van het federalisme als tussenstap naar Groot-Nederland.

Vanaf dat moment ging de dispuutbal aan het rollen. In een brief van 12 juni verweet Van Mierlo aan Debacker zijn ontrouw aan het oorspronkelijk KVVP-programma en eiste hij dat Debacker zou schrijven en handelen conform datgene wat hij als partijlijn zag, „zoo niet is samenwerking, ten minste voor wat mij betreft, geen dag langer mogelijk”. Toen Debacker dit schrijven naast zich scheen neer te leggen, stelde Van Mierlo op 19 juni een compromis voor: hijzelf zou elke actieve politiek staken, maar *De Nieuwe Kempen*, „zijn kind”, mocht geen andere koers varen. Debacker legde zich hierbij niet zonder meer neer, waarop Van Mierlo begin juli het reeds geleverde papier bij de drukkerij liet weghalen en de bankrekening van *De Nieuwe Kempen* liet blokkeren. Privé-secretaris Leo Wouters en het partijsecretariaat werden aan de deur gezet met de mededeling dat hij en Debacker niet meer tot Van Mierlo's partij behoorden. De discussie bleef dus niet langer beperkt tot twee personen. Via *De Nieuwe Kempen* geraakte nu ook heel de KVVP bij het geval betrokken. Pogingen van het plaatselijke Turnhoutse én het arrondissementele KVVP-bestuur om de breuk te lijmen mislukten.

5. G. VAN GORP, *o.c.*, p. 155-181.

Op 7 december 1930 werd op een bestuursvergadering van de KVVP in Mol een samenwerkende maatschappij opgericht die voortaan *De Nieuwe Kempen* zou beheren. Iedereen kon intekenen op minstens één aandeel van 50 fr. Van Mierlo reageerde hierop door de nog bestaande schulden te vorderen en de liquidatie van de bestaande vereniging *De Nieuwe Kempen* te eisen. De breuk met Debacker en het ongeïntegreerde bedrag van Van Mierlo binnen de Vlaams-nationale parlamentsfractie hadden tot gevolg dat op 28 februari 1931 de Vlaams-nationale provincieraadsleden Van Mierlo's ontslag als provinciaal senator eisten.

Op 4 juli 1931 deed zich een nieuw feit voor : *De Gazet van Moll*, het plaatselijke katholieke Weekblad, meldde dat de redactiesecretaris van *De Nieuwe Kempen*, Leo Wouters, de partij van Debacker had verlaten. Wouters ontkende dit een week later in *De Nieuwe Kempen*, maar wees wel op een tijdelijk niet-akkoord-gaan met „sommige meningen in het leidingcomiteit der KVVP”.

De meningsverschillen van het KVVP-bestuur met Leo Wouters, die binnen de partijafdeling het radicale Groot-Nederlandse standpunt verdedigde, waren blijkbaar voor Van Mierlo aanleiding om water in zijn wijn te doen. Nadat hij verscheidene maanden in de kringen van de katholieke partij werkzaam was geweest, zocht hij nu opnieuw toenadering tot Debacker. Zijn terugkeer motiveerde hij door erop te wijzen dat zijn politieke opvattingen in de katholieke partij niet geduld werden. Op 28 oktober maakten de Vlaams-nationale provincieraadsleden hun besluit van 28 februari ongedaan.

Van Mierlo publiceerde nu ook opnieuw in *De Nieuwe Kempen* en herhaalde in dit blad op 12 december zijn bekende stelling dat de KVVP opteede voor de weg van het federalisme. Leo Wouters reageerde hierop met een brief aan Debacker waarin hij lijnrecht tegen de visie van Van Mierlo in verkondigde dat de KVVP naar de Groot-Nederlandse gemeenschap gericht was en waarin hij zich verwonderd afvroeg of de partijleiding nu opeens toch de stellingen van Van Mierlo bijtrad.

Van Mierlo deed ondertussen zijn best om zich opnieuw in het partijleven te integreren, maar de oude tegenstellingen en machtsverwikkelingen bleven knagen. Die kwamen onverbloemd aan de oppervlakte n.a.v. een meeting van Thomas Debacker, Aug. Borms en oud-activist Frans Jacobs op 26 maart 1932 in Turnhout, waarmee Van Mierlo omwille van het radicale karakter niet akkoord kon gaan. In een brief van 16 april 1932 aan Debacker maakte hij nu ook zijn plannen bekend om zich bij de nakende gemeenteraadsverkiezingen afzijdig te houden van wat hij noemde „het tuchtlooze gedeelte der KVVP-Turnhout” en op te komen met een eigen groepering, die zich niet nationalistisch zou noemen, maar na de verkiezingen wel de Vlaams-nationale belangen zou verdedigen. Deze groep zou ook een eigen nieuw blad uitgeven dat zich voornamelijk om lokale toestanden zou bekommeren.

Van Mierlo's drang naar een eigen organisatie en weekblad waarin hij alleen de scepter kon zwaaien, was nu doorslaggevend geworden in zijn houding tegenover de KVVP, temeer daar Debacker juist in deze periode hem de hand reikte door zijn stellingen inzake Groot-Nederland officieel te matigen. Op 24 april 1932 besloot Debacker immers met zijn partij aan te sluiten bij de pas opgerichte Vlaams Nationale Volkspartij (VNVP), die een concentratie van Vlaams-nationalisten op basis van het federalistische standpunt beoogde.

De aansluiting bij het VNVP was trouwens voor de partijeendracht geenszins een heilzame beslissing. Enerzijds kon Van Mierlo er niet langer meer door gelijmd worden, omdat bij hem de machtsmotieven doorslaggevend waren geworden, anderzijds leidde dit besluit tot een definitieve breuk met redactiesecretaris Leo Wouters. Op 27 april nam deze ontslag als provincieraads- en partijlid, omdat hij de federalistische strekking van de KVVP, die nu na het VNVP officieel tot uiting was gekomen, niet vergaand genoeg vond. Als wij het federalisme gevraagd en gekregen hebben, zullen de meesten daarbij blijven stilstaan en met Van Mierlo zeggen: „Hier is 't goed. Laat ons hier onze tenten bouwen”, aldus Wouters in zijn ontslagbrief.

Op de arrondissementele vergadering van 28 mei nam ook Jan Van Mierlo ontslag, nadat hem o.a. verweten was Borms uit Turnhout te hebben willen weren. Nauwelijks twee maanden na zijn ontslag verscheen reeds het eerste nummer van zijn eigen weekblad *De Week*. Het blad noemde zich Vlaams en volksgezind en verdedigde de belangen van de katholieke partij. Het zou blijven verschijnen tot eind oktober 1944.

4. De verkiezingsnederlaag van 1932⁶

Ondanks de verdeeldheid in Vlaams-nationale kringen leverden de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1932 toch nog vrij goede resultaten op. Er werd flink vooruitgang geboekt in Oost-Vlaanderen en in Limburg. Enkel in het arrondissement Mechelen, waar Hermans was uitgesloten, en in sommige Westvlaamse arrondissementen, waar Van Severen tot blanco-stemmen had aangemaand, werden echte verliezen geleden.

In het arrondissement Turnhout kon de uitslag bevredigend maar niet onverdeeld succesvol worden genoemd. In de grote gemeenten Geel en Mol, respectievelijke woonplaats van KVVP-medewerker Aloïs Verwaest en Thomas Debacker, was er zetelwinst alsook in enkele kleinere gemeenten.

6. WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 284-285 en p. 323-326. ELIAS, *o.c.*, III, p. 109-111. G. VAN GORP, *o.c.*, p. 182-195.

In Herenthout, verblijfplaats van Arthur Heylen, die sinds 1925 in de Antwerpse provincieraad zetelde en actief medewerker van *De Nieuwe Kempen* was, viel de KVVP echter terug van 7 tot 2 zetels. Evenmin als in 1926 slaagde Debacker erin door te breken in Herentals en Turnhout, wat in laatstgenoemde gemeente onder meer verklaarbaar kan zijn door de breuk met Van Mierlo.

Eind oktober 1932 werden er ook vervroegde parlementsverkiezingen voor 27 november aangekondigd. De katholiek-liberale regering Renkin, die sinds 5 juni 1931 aan het bewind was, had wel enkele belangrijke taalwetten op het onderwijs tot stand gebracht⁷, maar kon geen oplossing vinden voor de steeds scherper wordende sociaal-economische problemen. Onenigheid binnen de regering over het hoe en het wanneer van de te nemen maatregelen leidde tot het ontslag van dit kabinet op 18 oktober 1932. Op 22 oktober slaagde de 72-jarige oud-minister Charles de Broqueville erin een nieuwe regering te vormen met gedeeltelijk dezelfde samenstelling. De Broqueville ontbond aanstonds de kamers en schreef vervroegde verkiezingen uit.

Door de liberale en socialistische partijcongressen van de vorige jaren en maanden was de afschaffing gevraagd van de subsidiëring door de overheid van het vrij onderwijs. Onder meer in Antwerpen werd de stedelijke coalitie Van Cauwelaert-Huysmans vervangen door een antiklerikale meerderheid, die de subsidiëring schraptte. Zulks te voorkomen op nationaal vlak, werd een hoofdthema in de propaganda der katholieke partij. Die werd daarbij gesteund door een herderlijk schrijven van kardinaal Van Roey waarin hij alle gelovigen opriep tot eenheid rond de verdediging van „de ziel van het kind”.

In de provincie Antwerpen stonden in de drie arrondissementen twee nationalistische lijsten tegenover elkaar, dit door toedoen van Ward Hermans, die opkwam met een eigen lijst, verbonden met scheurlijsten in Antwerpen en Turnhout. In Antwerpen vond Ward Hermans zelfs bondgenoten binnen de KVVP en was men bijgevolg onzeker over de keuze die de meerderheid van de partij zou maken: aansluiting bij de „zuivere lijst van het Vlaams front”, met wie de KVVP sinds 1925 onafgebroken kartel had gevormd, of de lijst van de „harden” volgen.

In Turnhout bleef de KVVP Debacker trouw, maar men moest met duidelijk verzwakte gelederen de verkiezingscampagne inzetten. De katholieke kiespropaganda („redt de schone ziel van het kind”) werd nu immers gesteund door oud-KVVP-medewerker Van Mierlo, terwijl ook het verlies van Leo Wouters als propagandist duidelijk werd gevoeld.

De uitslag van de verkiezingen was geen verrassing. De Vlaams-nationalisten leden op nationaal vlak een zware nederlaag. Een gering verlies van ongeveer

7. WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 259-269. ELIAS, *o.c.*, III, p. 42-44.

6000 stemmen, nog geen 2000 als de dissidenties meegeteld worden, had de verdwijning van drie kamerzetels en drie zetels in de senaat tot gevolg, waardoor slechts één van de vier Vlaams-nationalisten in de senaat kon terugkeren.

Het stemmenverlies was het grootst in de provincie Antwerpen. Het totaal verlies op de officiële nationalistische lijsten bedroeg hier meer dan 13.000 stemmen. In Mechelen daalde men van 7082 tot 1497 stemmen, wat in hoofdzaak te wijten was aan de dissidentie van W. Hermans, die echter ook niet herkozen werd.

De lijst van het Antwerpse Vlaamse front, aangevoerd door de vrijzinnige Vlaams-nationalist Herman Vos, verloor zowat 6120 stemmen. Van dit enorme verlies waren er slechts 870 stemmen gegaan naar de „harde” dissidente lijst Hermans. Vos noemde het vooral een gevolg van de hevige katholieke propaganda tegen hem. H. J. Elias berekende integendeel dat het vooral vrijzinnige kiezers waren die de Frontpartij hadden verlaten voor de antiklerikale partijen⁸. Het gevolg was dat ook Vos, de parlementaire leider van de nationalisten, niet herkozen werd.

Turnhout kwam het minst getroffen uit de kiesstrijd met een verlies van een 1400-tal stemmen, waarvan slechts 231 voor de nationalistische scheurlijst. De katholieke verkiezingsleuze en de omkeer van Van Mierlo hadden in Turnhout meer schade aangericht. Zij bekeerden een 860-tal vroegere nationalistische kiezers, wat geenszins verwonderlijk was, aangezien het Turnhoutse kiezerspubliek sterk katholiek gericht was en pas in 1929 een Vlaams-nationale doorbraak mogelijk gemaakt had. De in het arrondissement Antwerpen door de nationalisten behaalde stemmen, op zichzelf onvoldoende voor een zetel, vloeiden af naar Turnhout, waar Debacker herkozen werd. Terwijl in 1929 drie Vlaams-nationale volksvertegenwoordigers uit de Antwerpse provincie naar het parlement werden gestuurd, zou nu alleen Debacker deze provincie in de kamer vertegenwoordigen tot na de verkiezingen van mei 1936. Het kiesdistrict Mechelen-Turnhout verloor bovendien zijn vertegenwoordiger E. Van Dieren in de senaat.

De provincieraadsverkiezingen vertoonden een al even triestig beeld. De Vlaams-nationale vertegenwoordiging in de Antwerpse provincieraad werd gehalveerd. De twee verkozenen waren Karel Pelgroms en Arthur Heylen uit het arrondissement Turnhout. Ook hier deed Turnhout het dus onmiskenbaar beter dan de rest van de provincie en de Turnhoutse afdeling werd er dan ook voor beloond. Voor de eerste maal in de geschiedenis werd een Vlaams-nationalist, Arthur Heylen, tot bestendig afgevaardigde gekozen, een positie die toch uitermate belangrijk was om via de weg van politieke benoemingen de Turnhoutse KVVV-positie regionaal te versterken.

8. ELIAS, *o.c.*, III, p. 116-119.

5. De stichting van het VNV⁹

De omvang van de Vlaams-nationale verkiezingsnederlaag kwam bij de leidende figuren van het nationalisme psychologisch zeer zwaar aan. Zij gingen ervan uit dat een herstel van de toestand enkel mogelijk was wanneer de op dat moment ver te zoeken Vlaams-nationale eendracht, met uitzondering van het Verdinaso, verwezenlijkt werd.

De gewezen onderwijzer Staf De Clercq, die niet herkozen werd als kamerlid voor Brussel, wijdde zich geheel aan die eenheid-herstellende taak. Actief betrokken bij deze plannen waren verder de Westvlaamse groep met o.a. Leo Wouters en Jeroom Leuridan, die radicale Groot-Nederlandse en totalitaire denkbeelden huldigden, en de democratisch-federalistische groep rondom Borginon-Elias, waartoe o.a. ook de Limburgse volksvertegenwoordiger Romsee en de Antwerpenaar Ernest Van den Berghe behoorden.

De nieuwe eenheidsorganisatie kreeg de naam Vlaams Nationaal Verbond (VNV). Op 1 oktober 1933 stuurde Staf De Clercq het manifest de wereld in waarin de stichting van het VNV, zijn beginselen en zijn organisatorische opbouw bekend gemaakt werden. De bestaande Vlaams-nationale organisaties werden nu ook officieel uitgenodigd zichzelf te ontbinden en toe te treden tot het VNV.

De beginselverklaring van het VNV was duidelijk een compromis, dat enerzijds aan de Westvlamingen tegemoet kwam door „het herstel van de Nederlandse eenheid” tot doel te stellen en anderzijds ook de gematigden gunstig stemde door zich uit te spreken voor het behoud van een vorm van democratie met een „aangepaste volksmedezeggenschap”. Deze laatste stelling werd aangevuld met de vermelding dat „de ontaarding van het huidige parlementarisme noodlottig (was) voor een gezonde inrichting van de maatschappij”. Al vlug zou blijken dat in de schoot van het VNV deze zin uiteenlopend werd geïnterpreteerd.

De organisatorische opbouw van het VNV werd op uitgesproken gecentraliseerde en autoritaire leest geschoeid. Aan het hoofd stond de leider, bij wie alle gezag berustte, Staf De Clercq. De leider werd in zijn taak bijgestaan door een algemene propagandaleider, voor welke taak de jonge radicale Oostvlaamse advocaat R. Tollenaere werd aangewezen, door een algemene secretaris, een functie die door de gematigde E. Van den Berghe werd waargenomen, en door de leiders van de vijf gouden of provincies en van de zes centrales (sociale, politieke, culturele, pers, jeugd- en vrouwenorganisatie). Samen met De Clercq vormden zij de hoofdzaak van het VNV.

Het wachten was nu op de reacties van de verschillende organisaties, de KVVVP-Turnhout inbegrepen.

9. WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 327-329. ELIAS, *o.c.*, III, p. 155-162.

6. Gereserveerde toetreding van Debacker tot het VNV (oktober 1933-september 1934)

Het VNV startte niet probleemloos en onverdeeld succesvol. De beoogde eendracht tussen alle Vlaams-nationalisten — met uitzondering van het Verdinaso — bleek bij het begin erg twijfelachtig te zijn.

In Mechelen sloot Ward Hermans zich aan bij het Verdinaso. In Oost-Vlaanderen desolidariseerde volksvertegenwoordiger Van Opdenbosch zich van het VNV. Ook met het Vlaams Front-Antwerpen kon geen consensus bereikt worden, zodat deze groep zich reeds op 26 oktober officieel van het VNV distantieerde.

De bezwaren van het Vlaams Front tegen een opnemng in het VNV waren reeds maanden vóór de VNV-stichting geformuleerd bij monde van zijn vrijzinnige leider Herman Vos, die tijdens de laatste verkiezingen een persoonlijke nederlaag had geleden. De Antwerpse organisatie stelde zich op een onvoorwaardelijk godsvrede-standpunt, onder meer omwille van het grote aantal vrijzinningen in de partij. Ze verwierp de formule in de VNV-beginselverklaring die de strijd tegen de socialistische, materialistische levensbeschouwing en het socialistische begrip van klassenstrijd aanzegde.

Persoonlijk twijfelde Vos reeds geruime tijd i.v.m. zijn verder engagement binnen de Frontpartij en gaf hij blijk van sympathieën voor de socialisten, die hem ook geregeld in de persoon van C. Huysmans benaderden. Te meer omdat Vos het als hoofdredacteur van het Vlaams-nationaal dagblad *De Schelde* hoe langer hoe minder kon vinden met de eigenaars en directeurs van dat blad, de Groot-Nederlanders F. C. Gerretson en P. Geyl. Die wilden hem in de steil anti-Belgische richting duwen, ook inzake de Antwerpse havenbelangen¹⁰. Nu hij zijn parlamentszetel verloren had en dus financieel van hen afhankelijk was geworden, voelde hij zich allicht niet meer sterk genoeg om hen te blijven weerstaan.

Alhoewel het Antwerpse Vlaamse Front Vos in zijn bezwaren t.o.v. het VNV consequent volgde, weigerde hij niet alleen toe te treden tot het VNV, maar verliet hij zelfs het Vlaams-nationalisme. Hij ruilde zijn lidmaatschap van de Frontpartij voor dat van de socialistische partij. Op 1 november 1933 schreef hij zijn afscheidsartikel als hoofdredacteur van *De Schelde*, waarin hij onder meer de vraag stelde of het VNV niet zou terechtkomen bij het fascisme.

Ondertussen was het VNV zelf al in Antwerpen overgegaan tot het stichten, tegen de Frontpartij, van een eigen afdeling onder leiding van advocaat Maurits Lambreghts, die tevens de eerste VNV-gouwleider van Antwerpen zou worden¹¹.

10. L. WILS, *Gerretson, Geyl en Vos. Spanningen tussen de Grootnederlandse Beweging en de Vlaams-Nationalistische*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1982, p. 95-120.

11. ELIAS, *o.c.*, III, p. 155-168 en WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 327-331.

Met Turnhout leken er aanvankelijk weinig problemen te zijn. Reeds op zondag 15 oktober 1933 besloten de KVVP-afgevaardigden tijdens een arrondissementsvergadering waarop VNV-leider De Clercq het woord had gevoerd, hun eigen organisatie te ontbinden en over te gaan tot de stichting van een VNV-arrondissementsafdeling¹².

In de daaropvolgende weken verdedigde Debacker de reorganisatie-ideeën van het VNV in zijn weekblad *De Nieuwe Kempen*. Dat het VNV een anti-democratische of fascistische organisatie zou zijn, sprak hij met klem tegen. „Wij willen integendeel de verwording, ontaarding van de democratie, als gevolg van de ministeriële dictatuur tegengaan”, aldus Debacker¹³.

Ondanks de schijnbaar ongereserveerde steun van Debacker aan het VNV-programma maakte hij in VNV-beleidskringen toch ook zijn voorwaarden kenbaar. Dit blijkt uit een brief van Borginon aan E. Van den Berghe d.d. 19 oktober 1933, amper vier dagen dus na de stichting van de Turnhoutse VNV-afdeling. Hierin wees Borginon erop dat, indien de volkscontrole niet ernstig werd genomen, er onder meer vanwege Debacker moeilijkheden te verwachten waren¹⁴. Debacker schaarde zich dus van in den beginne aan de zijde van de democratisch-gezinden in het VNV met Elias en Borginon.

In het najaar van 1933 en het voorjaar van 1934 hield Debacker zich in zijn weekblad nochtans opvallend op de vlakte. Ideologische dissertaties liet hij over aan zijn medewerker Verwaest, die onder meer een standpunt innam tegenover de godsvredegedachte, de belangrijkste struikelsteen die de toetreding van het Vlaams Front-Antwerpen tot het VNV verhinderde. Als doorgewinterde Kempenaar, die zijn flamingantisme steeds onverbrekkelijk met zijn katholicisme verbonden had gezien, wees Verwaest de godsvredegedachte resoluut af. Hij beklemtoonde dat de christelijke grondslag in de Vlaams-nationale strijd essentieel was en juichte het toe dat het VNV aan deze stelling metterdaad gestalte had gegeven¹⁵.

In *Vlaanderen-Jong Dietschland*, het weekblad van de radicale VNV-kernbeweging, die de Dietse gedachte binnen het VNV propageerde, verschenen ondertussen steeds meer artikels waarin elke vorm van volkscontrole werd afgewezen. In naam van Borginon, de Limburgse VNV-leider Romsee en Debacker schreef Elias een brief aan De Clercq d.d. 30 maart 1934, waarin hij protesteerde tegen deze totalitaire drijfverijen. Hij drong er bij de VNV-leider op aan om de vernieuwing van de democratie als grondslag van de VNV-hervorming te behouden¹⁶.

12. *De Nieuwe Kempen*, 21 okt. '33, p. 2.

13. *De Nieuwe Kempen*, 21 okt. '33, p. 2.

14. ELIAS, o.c., III, p. 168-169.

15. *De Nieuwe Kempen*, 1 nov. '33, p. 2

16. ELIAS, o.c., III, p. 170.

In *De Nieuwe Kempen* zweeg Debacker nu ook niet langer meer. In het hoofdartikel van 21 april '34 ging hij heftig tekeer tegen „de apostelen der rechtse beweging (die van mening zijn) dat de opruiming van de democratie heil en heul (*sic*) zal brengen... Hoe weinig wij hebben bekomen van een regiem van volksregering... toch valt het sterk te betwijfelen of wij van dictatoriale avonturen meer te verwachten hebben...”. Debacker sprak zich dan ook duidelijk uit voor een vernieuwde democratie, de organische democratie, waarvan het concept door Elias in *De Nieuwe Kempen* van 18 nov. 1933 was uiteengezet¹⁷.

De verzoenende rede van de VNV-leider op de Kesterse landdag van mei 1934, waarin De Clercq zich duidelijk uitsprak voor het beginsel van volksmedezeggenschap en volkscontrole, sloeg onvoldoende aan in Turnhout. De schriftelijke akkoord-verklaring van de VNV-leiding met de opvattingen van de gematigde Limburgse VNV-leider Romsee in het Vlaamsnationaal weekblad *De Bilsenaar* bracht meer aarde aan de dijk.

Op 1 sept. 1934 maakte *De Nieuwe Kempen* bekend dat alle vooroordelen die aanvankelijk tegen het VNV gerezen waren, aan het wegvallen waren en dat de verstandhouding tussen de leiders groeide. „In het Kempenland zal met geestdrift meegewerkt worden aan het opstellen van het ene Vlaams-Nationale Front”¹⁸.

17. *De Nieuwe Kempen*, 18 nov. '33, p. 1 en 21 april '34, p. 1.

18. *De Nieuwe Kempen*, 1 sept. '34, p. 1